

Тетяна Житар

Тернопільський національний економічний університет

ОЦІНЮВАННЯ ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ

Людина несе вплив на оточуюче природне середовище не лише через споживання певних ресурсів, а й змінюючи саме природне середовище, пристосовуючи його до розв'язання своїх конкретних виробничо-господарських задач. У зв'язку з чим людська діяльність несе значний вплив на оточуюче середовище, викликаючи у ньому зміни, які пізніше впливають і на саму людину. Результатом людської діяльності є знищення понад 200 видів тваринного та рослинного світу, на 10 млрд. тонн зменшення запасів кисню, деградація близько 200 млн. га земельних угідь через неправильне та нераціональне ведення сільськогосподарського виробництва. Двадцять століття будучи століттям науково-технічного прогресу значно посилило економічний тиск людства на природне середовище. Кожного дня через нераціональну діяльність людства 44 га земель перетворюються на пустелі, кожної хвилини відбувається знищення більше 20 га лісових насаджень, кожного дня зникає один вид тварин та рослин, кожного року від голоду вмирають більше є 40 тисяч дітей. Негативний вплив людства на природне середовище об'єктивно проявляється у трьох взаємопов'язаних видах. Перше – забруднення навколишнього природного середовища, друге – виснаження природних ресурсів і третє – руйнування природного середовища.

Під економічним збитком від забруднення навколишнього середовища розуміються фактичні та можливі збитки народного господарства, пов'язані із забрудненням навколишнього природного середовища, включаючи прямі і непрямі впливи, а також додаткові витрати на ліквідацію негативних наслідків забруднення. Найбільш проробленою є оцінка збитку, що наноситься таким природним ресурсам, як ліс і промислові біоресурси. Питання оцінки економічного збитку від екологічних порушень розглядалися такими вченими-економістами як К.Г. Гофман, Т.С. Хачатуров, А.А. Гусєв, Є.В. Рюміна та іншими.

Еколого-економічна оцінка збитків, нанесених навколишньому природному середовищу, полягає у розрахунку фактичних та можливих матеріальних і фінансових втрат і збитків від зміни, через антропогенний вплив, якісних та кількісних характеристик навколишнього природного середовища загалом та його окремих еколого-ресурсних складових (земельні ресурси, водні ресурси, ресурси тваринного та рослинного світу).

На сьогоднішній день використовується два методологічних підходи щодо розрахунку економічного збитку, який наноситься через антропогенний вплив на природне середовище:

- непрямий (укрупнений) підхід;
- реципієнтний підхід (на основі прямого рахунку).

Непрямий підхід до оцінки економічного збитку передбачає використання ряду показників, що відображають значення факторів які наносять шкоду, визначення яких дозволяє визначити укрупнену величину економічного збитку. Реципієнтна методика заснована на визначенні економічного збитку від дії забруднення на конкретні види реципієнтів шляхом підсумовування різних складових втрат, виражених у грошовій формі. Спочатку повинен бути визначений натуральний збиток від забруднення по кожному реципієнту, потім розраховується економічна оцінка натуральних наслідків забруднення. Економічний збиток в цьому випадку є комплексною величиною, одержуваної підсумовуванням локальних збитків, що наносяться всім видам реципієнтів в межах забрудненої зони.

Якість навколишнього природного середовища оцінюють за ступенем відхилення її фактичних параметрів (фізико-хімічних, біологічних, органолептичних та ін.) від «еталонних» значень, що характеризують нормальний стан середовища. Відхилення фактичних параметрів стану природного середовища від «нормальних» значень розглядаються як екологічні порушення, що зумовлюють збиток.

Зміна параметрів, що описують стан об'єкта в результаті негативного впливу на нього (наприклад, забруднення), будемо називати збитком.

Отже, встановлення величини натурального збитку шляхом прямого рахунку проводиться на основі аналізу стану природного середовища до та після забруднення. Тобто, економічна оцінка базується на дослідженні показників стану природного середовища, які є чутливими до антропогенного впливу, до та після забруднення. Показники стану оточуючого середовища мають характеризувати кількість, якість, склад (структуру) та місце знаходження природних ресурсів. Зміна будь якого із цих характеристик природних ресурсів викликає зміну в економічній оцінці, в зв'язку з цим мають бути встановлені нормативні параметри показників, щоб при оцінці натурального збитку бачити відмінність реальних їх значень та нормативу.

Величина різниці між новим і вихідним станом, визначає зміну стану природного ресурсу, що був спричинений дією забруднення. Економічна оцінка даної зміни дозволить відобразити в грошовому виразі збиток, який нанесений природному середовищу. Отже економічна оцінка зміни стану природного середовища – це збитки які виникають у реципієнтів плюс витрати, що потрібні для проведення компенсації змін у природному середовищі.